

УДК 378.016:796.032

А. О. Боднар

ОЛІМПІЙСЬКА ОСВІТА: СУТНІСТЬ ТА ПОНЯТІЙНЕ ТЛУМАЧЕННЯ

У статті проаналізовано понятійне визначення терміну «олімпійська освіта» у науково-методичній та спеціальній літературі. Відзначено, що науковці та теоретики фізичного виховання мають, по суті, однакову точку зору. Найбільш ґрунтовним визначенням олімпійської освіти ми вважаємо таке: «олімпійська освіта – багаторівневий спеціально організований педагогічний процес формування гармонійно розвиненої особистості через набуття знань, умінь і навичок, розвиток здібностей, інтересів, потреб та ціннісних орієнтацій, що базуються на гуманістичних ідеалах і цінностях олімпізму і є складовою частиною загальної освіти».

Ключові слова: освіта, олімпійська освіта, олімпізм/

Інтеграція України в Європейське та світове співтовариство передбачає всебічний розвиток особистості, її духовної й фізичної культури та самовдосконалення. Це визначає основні напрями модернізації сучасного навчально-виховного процесу.

Сторіччя олімпійського руху й Олімпійських ігор, що широко відзначалося у всьому світі і в Україні, викликало значний інтерес як в суспільстві, так і в науковому середовищі до різних боків цього багатогранного феномену ХХ століття, його соціокультурним, історико-педагогічним, освітнім і виховним аспектам [1, с. 12].

Фундамент побудови системи виховання на ідеалах олімпізму був закладений П'єром де Кубертенем (1907, 1910). Він сформулював ідеологію олімпізму, котра стала основою олімпійської освіти – педагогічного феномену, що набув подальшого розвитку в працях учених різних країн світу: К. Дієма, Л. Куна, В. Столярова, В. Платонова, Д. Біндера, М. Булатової.

Вперше офіційне обговорення питань олімпійської освіти відбулося у 1897 р. на сесії МОК у Гаврі та неодноразово обговорювались у подальшому. Сьогодні проблеми олімпійської освіти постійно перебувають під увагою Міжнародного олімпійського комітету. Саме тому актуальним залишається питання понятійного визначення

олімпійської освіти, адже аналіз науково-методичної літератури засвідчує, що сьогодні існує багато тлумачень цього терміна.

Мета дослідження – проаналізувати понятійне тлумачення терміну «олімпійська освіта» у науково-педагогічній та спеціальній літературі.

Методи дослідження: аналіз, порівняння та систематизація наукових джерел, нормативних і програмних документів з проблеми дослідження; узагальнення теоретичних даних.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для того, щоб дійти до адекватного сприйняття терміну «олімпійська освіта», ми проаналізували тлумачення категорії «освіта» в педагогічній літературі.

У Законі України «Про освіту» зазначено, що «освіта – основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави» [8, с. 2].

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями.

Освіта в Україні ґрунтується на засадах гуманізму, демократії, національної свідомості, взаємоповаги між націями і народами.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що поняття «освіта» визначають, як «систему наукових знань, практичних умінь, навичок, засвоєння і набуття яких закладає основи для розвитку і формування особистості» [5]; «процес і результат засвоєння індивідом досвіду, досягнення ним значного освітнього рівня, прилучення індивіда до культурних цінностей людства» [14, с. 7].

М. Фіцула визначає освіту як систему наукових знань, умінь і навичок, оволодіння якими забезпечує всебічний розвиток розумових і фізичних здібностей учнів, формування їх світогляду, моралі та поведінки, підготовку до суспільного життя, до праці [28, с. 93].

В українському педагогічному словнику поняття «освіта» визначається як процес і результат удосконалення здібностей і поведінки особистості, при якому вона досягає соціальної зрілості та індивідуального зростання [6].

Новий тлумачний словник української мови трактує дане поняття як сукупність знань, добутих у процесі навчання; загальний рівень знань; піднесення рівня знань, навчання [17, с. 138].

С. Гончаренко розглядає поняття «освіта», як «духовне обличчя

людини, що складається під впливом моральних і духовних цінностей, що є надбанням її культурного кола, а також процес виховання, самовиховання, впливу, шліфування, тобто процес формування обличчя людини... головним є не тільки знання, а поєднання останніх з особистісними якостями, уміння самостійно розпоряджатися своїми знаннями» [6, с. 241].

Інші учені визначають освіту як сукупність знань, умінь і навичок, здобутих у навчальних закладах або шляхом самоосвіти, а також сам процес оволодіння знаннями [11, с. 378].

В. Жолдак, С. Сейранов визначають освіту, як процес і результат оволодіння людиною науковими знаннями, пізнавальними уміннями і навичками, формування на їх підставі світогляду, моральних та інших якостей особистості, розвитку її творчих сил і здібностей... результат не тільки навчання, а й самоосвіти і впливу засобів масової інформації [7, с. 205].

Ю. Татур зазначає, що результатом «освіти» має бути сама людина, яка пройшла навчання у певній освітній системі. Її досвід, на думку автора, як сукупність сформованих інтелектуальних, особистісних, поведінкових знань і умінь дозволяють їй адекватно діяти на підставі цих знань у будь-якій ситуації [27, с. 8]. М. Карєєв наголошує, що головна мета освіти – індивідуальна, а не соціальна..., в освіті не повинно бути нічого, що не потрібно було б самому індивіду [9, с. 86].

С. Михаць розглядає поняття «освіта», як «соціально-економічні відносини між людьми у всіх сферах суспільного відтворення, які виникають з приводу навчання, виховання, підготовки робочої сили відповідних кваліфікаційних рівнів для різних галузей, що здійснюються спеціальними організаціями, закладами та установами державної, колективної та приватної форм власності» [15, с. 11].

За визначенням Н. Мойсеюк, «освіта – суспільно організований, нормований і цілісний процес засвоєння культури» [17, с. 105].

У підручнику для студентів педагогічних інститутів пропонується декілька визначень поняття «освіта»: 1) процес інтелектуальної підготовки до життя і праці; 2) процес засвоєння систематизованих знань і формування на їх основі світогляду, розвитку пізнавальних сил, а також оволодіння уміннями й навичками практичного застосування загальноосвітніх та професійних знань; 3) досягнутий рівень досвідченості, ступеня озброєності знаннями, уміннями і навичками; 4) сукупність і функціонування освітньо-виховних установ різних типів і ступенів (коли йдеться про «управління освітою», «ступені освіти») [19, с. 11].

Н. Савін тлумачить це поняття як цілеспрямовану діяльність пов'язану з прилученням людини до культури, до знань [24, с.2].

Інші вчені визначають поняття «освіта» як процес засвоєння людиною певної системи знань, узагальнених в науках про природу, суспільство і людське мислення, певних умінь і навичок, результат засвоєння певного рівня знань [2, с. 35]; процес і результат оволодіння системою наукових знань і пізнавальних умінь та навичок, формування на їх основі світогляду, моральних і інших якостей особистості, розвиток її творчих сил і можливостей [18, с. 8].

Освіта – єдиний процес фізичного і духовного формування особистості, процес соціалізації, свідомо орієнтований на деякі ідеальні образи, на історично зумовлені, зафіксовані в суспільній свідомості соціальні еталони. Освіту розуміють і як результат, і як процес оволодіння знаннями, уміннями і навичками, на основі яких формується світогляд, моральні якості людини, розвиваються творчі здібності [12].

Проаналізувавши смислове наповнення терміну «освіта» відзначимо, що автори в переважній більшості тлумачать цей термін як процес і як результат (Ю. Бабанський, 1965; І. Болдирев, 1968; С. Гончаренко, 1997; В. Лозова, Г. Троцко, 2002; Н. Мойсеюк, 2001; М. Ярмаченко, 1986). У процесуальному плані складовими цього процесу виділяють: засвоєння (Ю. Бабанський, 1983; І. Болдирев, 1968; Н. Волкова, 2002; В. Лозова, Г. Троцко, 2002; Н. Мойсеюк, 2001; М. Ярмаченко, 1986), оволодіння (А. Кузьмінський, 2003; М. Фіцула, 2000), удосконалення (С. Гончаренко, 1997). Складовими цього процесу також є: сукупність знань (І. Болдирев, 1968; А. Кузьмінський, 2003), система наукових знань, умінь, навичок (Ю. Бабанський, 1983; Н. Волкова, 2002; М. Фіцула, 2000), систематизовані знання (М. Ярмаченко, 1986).

Одержати освіту – це не просто оволодіти певною сумою знань, набором умінь і навичок. Це необхідна умова, але недостатня. Одержати освіту – це перетворитися в певного суб'єкта (активного, творчого діяча) обраної професійної діяльності. Олімпійська освіта має бути організована так, щоб давати об'єкту педагогічного процесу певну свободу, створювати умови для самоосвіти (самонавчання) і самовиховання.

В. Сергєєв стверджує, що для наукового пізнання олімпійської освіти необхідний певний світогляд, згідно з яким неможливо прищепити вихованцю гуманістичні цінності, якщо не ставитися до нього з любов'ю, повагою, якщо не бачити в ньому співавтора педагогічного процесу, якщо не допомагати йому стати таким.

Питання полягає в тому, що система цінностей, ідеологія олімпізму є гуманістичними за своєю природою. Тому гуманістична організація педагогічного процесу – суттєва ознака олімпійської освіти. Якщо, наприклад, досягнення мети у фізкультурній освіті може бути і не гуманною (досягнення певного рівня розвитку рухових здібностей, спортивних результатів та ін. будь-якими засобами), то в олімпійській освіті – ніколи.

У педагогічному процесі в змісті освіти використовують два основних підходи. Перший підхід – традиційний, орієнтований на знання. Тут центральною ланкою є знання як відображення духовного багатства людства. Однак людина (особистість) тут відходить на другий план, що призводить до ідеологізації та регламентації. Другий підхід – особистісно орієнтований, у якому абсолютною цінністю є людина, що найбільш властиво для олімпійської освіти.

Саме з цього боку варто розглядати олімпійську освіту як педагогічний процес.

Педагогічний процес передбачає рух від мети освіти до її результатів шляхом забезпечення єдності навчання і виховання. Це цілеспрямована, свідомо організована, динамічна взаємодія педагогів і виконавців, у процесі якої вирішуються суспільно необхідні завдання освіти й гармонійного виховання.

Основними складовими педагогічного процесу є: суб'єкт (педагог) і його діяльність (педагогічна діяльність), об'єкт (вихованець) і його діяльність (навчання, самонавчання), педагогічна дія (певна інформація). Педагогічна діяльність як складова педагогічного процесу становить особливий вид діяльності, спрямованої на передачу від старших поколінь молодшим накопиченої людством культури і досвіду, створення умов для їх особистісного досвіду і підготовку до виконання певних соціальних обов'язків у суспільстві [21;13].

В олімпійській освіті, як в гуманістично-організованому педагогічному процесі, навчання і виховання будуються шляхом активного залучення до нього об'єкта, шляхом перетворення учня, студента, спортсмена в складову педагогічної творчості, організується як двосторонній процес виховання і самовиховання, навчання і самонавчання. Тут нема місця примусовому нав'язуванню навіть самих благих ідей і цінностей. Тут вони прищеплюються, засвоюються й опановуються учнем, вихованцем під час перетворення його з об'єкту в суб'єкт педагогічного процесу, коли він сам добровільно опановує знання і цінності.

Якщо педагоги й організатори олімпійської освіти не зможуть досягнути саме такої форми організації педагогічного процесу, то

гуманістичні ідеї та цінності олімпізму ніколи не будуть справжніми (дійсними) мотивами поведінки молоді. Щоб усе ж таки це зробити, необхідно перебудувати авторитарне мислення і мову, менталітет ученого-дослідника загалом, на іншу парадигму [25, с. 48].

У зв'язку з цим найбільш суттєвим є питання понятійного визначення терміна «олімпійська освіта». Аналіз науково-методичної літератури засвідчує, що є багато тлумачень терміна «олімпійська освіта». Так, за визначенням В. Стуликова (1996) «олімпійська освіта – складова частина олімпійського руху, мета якого є не тільки фізичне удосконалення, а й його духовне та моральне виховання» [26, с. 62]. Е. Пуйшиєне подає таке визначення: «олімпійська освіта – цілеспрямований процес пізнання закономірностей утворення і розвитку олімпійського руху, його впливу на задоволення культурно-освітніх потреб особистості і суспільства» [23, с. 21-22].

О. Козирева тлумачить поняття «олімпійська освіта», як «розділ педагогічної діяльності, зміст якої сприяє залученню дітей до гуманістичних ідеалів і цінностей олімпізму» [10, с. 74-75].

За визначенням Ю. Москвичева, «олімпійська освіта – гуманістичний за формою, особистісно орієнтований педагогічний процес, метою якого є формування на основі ідеалів і цінностей олімпізму особистості людини-гуманіста» [16, с. 83-84].

На думку Р. Пирожнікова, «олімпійська освіта – педагогічна діяльність, що здійснюється в рамках олімпійського руху і пов'язана з його метою і завданнями [8, с. 91-92].

Г. Полікарпова (2003) визначає це поняття, як трансляцію певних, закріплених в олімпізмі відносин, цінностей, а також мотивацію використовувати ці знання у своєму стилі життя [22, с. 94-94].

На думку М. Булатової, олімпійська освіта, становить поширення знань про олімпізм, історію Олімпійських ігор Стародавньої Греції та сучасності, принципи та ідеали сучасного спорту в системі виховання та освіти, його зв'язок з іншими явищами суспільного життя, теорію і практику підготовки та змагальної діяльності спортсменів, тощо [4, с. 41].

Проаналізувавши понятійне визначення терміна «олімпійська освіта» у працях теоретиків фізичного виховання, можемо зазначити, що вони мають, по суті, однакову точку зору.

У зв'язку зі сказаним найбільш ґрунтовним визначенням олімпійської освіти ми вважаємо таке: «олімпійська освіта – багаторівневий спеціально організований педагогічний процес формування гармонійно розвиненої особистості через набуття знань, умінь і навичок, розвиток здібностей, інтересів, потреб та ціннісних орієнтацій, що базуються на

гуманістичних ідеалах і цінностях олімпізму і є складовою частиною загальної освіти» [3, с. 290].

На нашу думку, це визначення найбільш повно відображає ідеї, цінності та принципи олімпізму, що базуються на загальнолюдських морально-етичних, естетичних нормах, втілюють прагнення людства до гармонійного розвитку особи, гуманістичному потенціалі олімпійського руху, і може слугувати моральною основою концепції освіти і виховання сучасної молоді.

Список використаних джерел

1. Боднар А.О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Аліна Олександрівна Боднар. – Харків, 2016. – 264с.
2. Болдырев И. И. Учебное пособие для студ. пед. ин-тов / И. И. Болдырев – М., 1968. – С. 35.
3. Бронули Х. Программы и деятельность по олимпийскому образованию в школе / Х. Бронули // Материалы междунар. форума «Млодежь – Наука – Олимпизм» (Москва, 14-18 июля 1998 г.). – М. : Сов. спорт, 1998. – С. 290.
4. Булатова М. Олімпізм як універсальна концепція виховання та освіти молоді / М. Булатова // Фізичне виховання в школі № 1 (51) 2008. – С. 40–43.
5. Волкова Н. П. Педагогіка: Посіб. для студ. вищих навч. закладів / Н. П. Волкова. – К., 2002. – 240 с.
6. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Гончаренко Семен Устимович ; голов. ред. Світлана Головка. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
7. Жолдак В. И. Социология менеджмента физической культуры и спорта / В. И. Жолдак, С. Г. Сейранов. – М. : Советский спорт, 2003. – 380, [4] с.
8. Закон України «Про освіту». Закон від 04.06.91, ВВР, 1991, N 34, ст. 452.
9. Кареев Н. И. Идеалы общего образования / Н. И.Кареев // Вестник высшей школы. – 2004. – № 1. – С. 25–33.
10. Козырева О.В. // Современный олимпийский спорт и спорт для всех:– VII Международ. науч. Конгресс. – Т. 1. – М., Спорт Академ Прес, 2003. – С. 74–75.
11. Кузьмінський А. І. Педагогіка: Підручник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко – К., 2003. – С. 378.
12. Лихачев Б. Т. Педагогіка. Курс лекцій. Учеб пособ для студ-тов пед. уч. завед. и слушат / Б. Т. Лихачев. – ИПК и ФПК. – М., 192. – 528с.

13. Лихачев Б. Т. Педагогика. Курс лекций. Учеб пособие для студ-тов пед. уч. завед. и слушат / Б. Т. Лихачев. – ИПК и ФПК. – М., 192. – 528с.
14. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посіб. – 2-е вид., випр. і доп. / В. І. Лозова, Г. В. Троцко. – Х., 2002. – С. 7.
15. Михаць С. О. Роль освіти як фактора економічного зростання в умовах перехідної економіки : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.01.01 / Михаць Святослав Орестович ; Київський національний економічний ун-т. – К., 2004. – 20 с.
16. Москвичев Ю. Н. // Современный олимпийский спорт и спорт для всех:– VII Международ. науч. Конгресс. – Т. 1. – М., Спорт Академ Прес, 2003. – С. 83 – 84.
17. Новий тлумачний словник української мови: У 4-х томах. – К.: Аконіт, 1998. – Т. 3. – С. 138.
18. Педагогика: Учеб. пособие для студ пед. ин-тов / Под ред. Ю. К. Бабанского. – М., 1983. – С. 8.
19. Педагогіка. Підруч. для студ. пед. ін-тів та ун-тів./ За заг. ред. М. Д. Ярмаченко. – К.: Вища школа, 1986. – С. 11.
20. Пирожников Р.А. // Современный олимпийский спорт и спорт для всех:– VII Международ. науч. Конгресс. – Т. 1. – М., Спорт Академ Прес, 2003. – С. 91.– 92.
21. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс: Учебник для студентов пед. вузов : в 2-х кн. / И. П. Подласый. – М., 1999. – Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. – 576 с. – Кн. 2: Процесс воспитания. – 256 с.
22. Поликарпова Г.М. // Современный олимпийский спорт и спорт для всех:– VII Международ. науч. Конгресс. – Т. 1. – М., Спорт Академ Прес, 2003. – С. 94–95.
23. Пуйшиене Е. // Wychowanie fizyczne i sport. – 2002. – Т. XLVI. – Nr. 1. – Cz. 2. – S. 21 – 22.
24. Савін М.В. Педагогіка: Навч. посіб. для пед. уч-щ / М. В. Савін, 1980. – С. 2.
25. Сергеев В. Н. Гуманистическая направленность реализации олимпийского образования: дис. ... канд. пед наук : 13.00.04 / Вячеслав Николаевич Сергеев. – М., 2003. – 200 с.
26. Стуликов В.Г. // Теория и практика физической культуры. – 1996. – № 12. – С. 62.
27. Татур Ю. Г. Компетентностный подход в описании результатов и проектировании стандартов высшего профессионального образования : авт. версия : материалы ко второму заседанию методол. семинара / Татур Юрий Геннадьевич. – М. : [Исслед. центр проблем качества подгот. специалистов], 2004. – 16 с. : табл. – (Серия: Труды методологического семинара “Россия в Болонском процессе: проблемы, задачи, перспективы”).

28. Фіцула М. М. Педагогіка: Посібник / М. М. Фіцула – К. : Академія, 2000. – С. 93.

It was determined the term “Olympic education” in scientific-methodical and special literature in the article. It was decided that scientists and theoretics of Physical Education have the same point of view. The most fundamental definition of the “Olympic education” we consider the following one: Olympic education is specially organized pedagogical process with many levels, the process of forming of the developed person by getting new knowledges, skills and abilities, developing of skills, interests, needs and valuable orientations based on the humanistic ideals and values of Olympic education and are the part of secondary education.

Key words: education, olympic education, olympism,

Отримано 17.04.17

УДК 378.011.3 – 051:796

А. О. Боднар, Д. М. Солончук

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОЛІМПІЙСЬКОЇ ОСВІТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглядаються погляди окремих науковців щодо проблеми виокремлення педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури; розкрито сутність понять «умови», «педагогічні умови»; виокремлено три педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів: створення освітнього середовища, спрямованого на формування позитивної мотивації до оволодіння знаннями й уміннями щодо олімпійської освіти молодших школярів; оновлення змісту нормативних навчальних дисциплін навчального плану підготовки вчителів фізичної культури питаннями олімпійської тематики та введення до переліку вибіркових навчальних дисциплін спецкурсу «Олімпійська освіта молодших школярів»; набуття студентами досвіду організації олімпійської освіти молодших школярів під час педагогічної практики.